

Proslov Petra Pitharta

O Janu Patočkovi se právem – vzhledem k jeho životu, filosofování i způsobu smrti v athénské polis - mluví jako o filosofovi sokratovského údělu. Sokrata jako filosofa řecké agory Patočka vyzdvihoval jako vzor „duchovního člověka“. Jako překonání intelektuála, pouhého funkcionáře intelektuálního provozu. Jako opak sofistů. Toho, kdo dobře mluví. Mnohomluvně, uhýbavě, nezávazně, neschopný odpovědného, a když je třeba, i nejzazšího nasazení.

Předvedl, co je možné, když se lidé odváží vykročit z navyklé každodennosti, z kruhů starostí o svou „pouhou úživu“, řečeno jeho slovy.

Předvedl to v situaci, kdy státy cosi v Helsinkách v roce 1974 podepsaly, ale nikdo netušil, že by to mohlo mít pro stav lidských práv skutečné důsledky. Moskva byla tehdy iniciativní, chtěla si zajistit hranice svého impéria ve středu Evropy, které se toliko ustálily, protože nebyly po konci války stvrzeny mírovou smlouvou s poraženým Německem. Zaplatila za to, myslela si, směšně nízkou cenu: podepsala i jakési pakty o jakýchsi právech, ale proč ne, kdo by kontroloval jejich dodržování. Ani západní státy nevěřily, že takové podpisy mají valný smysl.

Iniciátoři Charty pochopili, že to smysl může mít jen tehdy, vznikne-li ještě něco jako „Helsinky zdola“. Václav Havel šel za to třikrát do vězení.

A Jan Patočka byl tím, kdo měl hned od počátku Charty 77 odvalu dát celé této občanské iniciativě hlubší smysl, předvést světu takové „Helsinky zdola“ prostřednictvím setkání, na které tu dnes vzpomínáme. Jinými slovy pak tady, v tomto hotelu, si se svým váženým protějškem, holandským ministrem zahraničí Van der Stoel o zřejmili, že existuje i cosi jako je mravnost v politice.

Slyšeli jsme před chvílí záznam filosofova hlasu, většina z nás poprvé. Ten hlas odpovídá naléhavosti jeho prožitku. Prožitku role, poslání, které na sebe vzal.

A v několika krátkých textech – dopisech slovy nehledanými, ale o to naléhavějšími, vysvětlil smysl Charty 77. Ta slova strážlivého patosu jsme si v těžkých chvílích opakovali jako modlitbu, to nám věřte, dámy a pánové.

Ta slova jsou dodnes platnou výzvou, aby si dnes Chartu 77 nikdo nepřisvojoval jako odkaz. Charta 77 nebyla ani napravo, nebyla ani nalevo, nebyla ani socialistická, ani liberalistická. Ani konzervativní. Byla přesně tam, kde měla být.

Jan Patočka a Max van der Stoel – dva osudy, dva lidé, kteří v jistém smyslu pohnuli Evropou. Vyžadovalo to od obou nestandardní nasazení. Na jedné straně vykročit z filosofického zátiší, na druhé straně ze světa protokolů a mocenských zájmů stran i států. Toto je odkaz Charty 77, chcete-li nějaký.

A v politice a v její zjemňující „soft power“, jakou bývá diplomacie?

Rozpoznat vážnost situace a nebát se riskovat. Například zvládnout nepřijemnosti z porušení protokolů a podpořit odpůrce autoritářského či totalitárního režimu při státní návštěvě. Setkat se nimi, přivést je takto do světla, podat o tom zprávu.

Hlavně se ale nikdy nezaplést se těmi, kteří tenkrát, v čase, který si tu dnes připomínáme, tady všude kolem také byli, ale jako nezvaní hosté, jako lidé represe, střežící status quo. A kteří jsou tu pořád, i když se dnes nekryjí za záclonami jako tehdy a nemají v ruce vysílačky a pendreký jako tehdy, ale dokonce zasedají v Parlamentu. Síly, které tenkrát tlakem na svobodomyšlného filosofa přivodily jeho smrt.

Platí to jako memento i dnes: nebát se riskovat chvilkové ztráty šidítka moci, ohrožení popularity a třeba i volebního výsledku, když jde o věc zásadní. O takovou věc, pro jakou v určitou chvíli nejen intelektuál, ale i politik stojí před výzvou vystoupit z navyklého provozu a jeho svazujícího režimu – to jest vykročit ze sebe a jednat také jako duchovní člověk.